राष्ट्रीय सेवा योजना ही महाविद्यालयीन युवकांसाठी केंद्र शासनाने १९६९ मध्ये सुरु केलेली योजना आहे. सामाजिक प्रश्नांची जाण विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयीन जीवनात होण्यासाठी महाविद्यालयीन युवकांना सामावून घेणारी ही योजना सुरुवातीच्या काही वर्षात पदवी स्तरांवर (१३ वी, १४ वी व १५ वी) या वर्गासाठी कार्यरत होती. काळाची गरज लक्षात घेऊन त्यामध्ये अधिक दोन (+२) स्तर सामावून घेण्यात आले. सुरुवातीला १९६९ सालात ४०,००० हजार स्वयंसेवक संख्या असलेली ही योजना आता ३५,००,००० स्वयंसेवक संख्ये पर्यत पोहजली आहे. सातत्याने चढता आलेख असलेली ही योजना सहभागी स्वयंसेवकाना सामाजिक प्रश्नांच्या जाणीवे बरोबरच स्वः ताचा व्यक्तीमत्व विकास घडविण्यास मदत करते हे आता दिसू झाले आहे. या योजनेमध्ये दोन वर्षे विविध उपक्रमात सहभागी झालेल्या युवकांना स्व:ताचा व्यक्तीमत्व विकास घडविण्यास नक्कीच या योजनेची मदत झाली आहे.

या याजनेत सहभागी होणा—या युवकांनी दोन वर्षात मिळून २४० तास (१२० प्रतिवर्षी) व एक विशेष शिबिरे (७ दिवासाचे निवासी शिबिर) अंतर्गत विविध उपक्रम राबविणे अपेक्षित आहे. महाविद्यालयीन स्तरावर विविध उपक्रमात सहभाग घेत असताना स्वयंसेवकांच्या कला गुणांना वाव देण्यासाठी शासनातर्फे विविध संधी देण्यात आल्या आहेत.

सांस्कृतील क्षेत्रात उत्कृष्ठ कला सादर करणा—या स्वयंसेवकांना राष्ट्रीय एकात्मता शिबिरातुन संधी देण्यात येते, तसेच साहसी क्रिडा प्रकारात विशेष रुची असणा—या स्वयंसेवकांना साहसी शिबीरात सहभागी करुन घेण्यात येते. राज्य स्तरांवर उत्कर्ष—सामाजिक, सांस्कृतिक स्पर्धे सारखे कला व सामाजिक यांना समन्वय साधणारे उपक्रम घेण्यात येत आहेत.

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या माध्यामातून स्वंसेवकांना राष्ट्रीय एकात्मता, सांप्रदायीकता बंधू—भाव, सामाजिक एकता इत्यादी राष्ट्राच्या भरभराटीस उपयुक्त अशा भावना विबविल्या जातात.

महाविद्यालयीन युवकांमध्ये राष्ट्रीयत्व जागविण्यासाठी राष्ट्राच्या प्रजासत्ताकदिनी होणा—या संचलनात राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या तुकडीचा सहभाग करण्यात आला.

प्रजासत्ताकदिन संचलन :— प्रजासत्ताक दिन रोजी होण—या प्रदशनी संचलन परेड मध्ये राष्ट्रातील विविध लष्करी, निम लष्करी सेना, स्थल सेना, नौसेना, घोडदळ, पायदळ, राष्ट्रीय छात्र सेना इत्यादी दल तसेच विविध शस्त्रे नव्याने तयार केलेली / संशोधीत केलेली शस्त्र / अस्त्र यांचा संचलन परेड मध्ये समावेश करण्यात येतो, राष्ट्रीय स्तरांवरील प्रजासत्ताक दिन संचलन सोहळा नवी दिल्ली येथे आयोजित केला जातो तर महाराष्ट्र शासनातर्फे राज्यस्तरीय वरील प्रजासत्ताक दिन संचलन सोहळा मुंबई येथे ओयाजित केजा जातो.

प्रजासत्ताक दिन संचलन — नवी दिल्ली :—

सन १९८८ साली मानव संसाधन विकास मंत्रालय, भारत सरकार यांचे काल खंडात पहिल्यांदा राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या तुकडीस / कंपनीस प्रवेश देण्यात आला. युवक कार्य व क्रिडा मध्ये वर्ग करण्यात आल्यामुळे राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकाचे प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिरे युवक कल्याण व क्रिडा मंत्रालय तर्फे आयोजित करण्यात येते. दरवर्षी १ जानेवारी ते ३१ जानेवारी दरम्यान हे शिबिरे नवी दिल्ली येथे आयोजित केले जाते. या शिबिरात संचलनाच्या प्रशिक्षणा बरोबरच नेतृत्व गुण विकास, मान्यवर व्यक्तीचे मनोगत इत्यादीचे आयोजन केले जाते. विविध सांस्कृतिक पहेरावातील युवक—युवती कडे पाहुन एक महिनाभर नवी दिल्ली येथे छोटा भारत (Mini India) अवतरला आहे असे वाटते.

शिबिराचा दिनक्रम :— १ ते ३१ जानेवारी दरम्यान होणा—या शिबिराचा दिनक्रम अतिशय भरगच्च असा असतो, सकाळी ०५:३० वा. उठुन ६ वाजता भूपाळी, शारीरीक प्रशिक्षण, योगा, श्रमदान याने सुरुवात होउन सकाळच्या सत्रात संचलनाचे / परेडचे प्रशिक्षण, दुपारी मान्यवरांचे मनोगत, चर्चासत्र, प्रश्न मंजूशा, वकृत्व, वादविवाद व सांयकाळी पुन्हा संचलन प्रशिक्षणा तदनंतर सांस्कृतिक कार्यक्रम असा दिवस भराचा कार्यक्रम असतो. शिबिराचे संपूर्ण आयोजन स्वयंसेवक / संघनायकांच्या यांचे तर्फे व आयोजक, कार्यक्रम सल्लागार यांचे मार्गदर्शनाखाली पार पडते.

१६० स्वयंसेवक परेडसाठी व ४० स्वयंसेवक सांस्कृतिक कार्यक्रमासाठी निवडले जातात. परेडसाठी निवडलेल्या स्वयंसेवकाना परेड / संचलनाचे अतिशय परखड प्रशिक्षण दिले जाते. व जे ४० स्वयंसेवक सांस्कृतिक कार्यक्रमासाठी निवडले जातात त्यांना प्रशिक्षण देऊन एक उत्कृष्ठ आगळी—वेगळी ‘ भीम ’ असलेली नृत्य छटा, समुहनृत्य तयार केले जाते.

संचलनासाठी निवडलेल्या स्वयंसेवक २६ जानेवारी रोजी होणा—या संचलनात सहभाग घेतात राष्ट्रपती भवन सांस्कृतिक कामासाठी निवडलेले स्वयंसेवक २६ जानेवारी नंतर राष्ट्रपती भवन, उपराष्ट्रपती भवन, पंतप्रधान भवन येथे मान्यवर समोर समुह नृत्याची कला सादर करतात. मा. राष्ट्रपती, मा उपराष्ट्रपती, मा. पंतप्रधान, मा. मंत्री महोदय बरोबरच इतर मान्यवरांना भेटण्याची संधी या पथकातील स्वयंसेवकाना मिळते

ररररर

२६ जानेवारी नंतर दिल्ली व दिल्लीच्या जवळ पास असलेली प्रेक्षणिय स्थळे दाखविण्यात यंतात व ३० जानेवारी रोजी शिबिरे समाप्त हाऊन ३१ जानेवारी रोजी परतीच्या प्रवासाला लागतात.

१२+१२ मध्ये उभ्या व **आडव्या लाइनच्या फाइलमध्ये संचलन करणारी तुकडी, त्याच्या पुढे दोन प्लाटुन कंमाडर व त्याच्या पुढे एक कंपनी कंमाडर हे सर्व राजपथावर संचलन करीत राष्ट्रपती महोदयांना मानवंदना देतात तो प्रसंग / पाहून ऊर अभिमानाने भरुन येते. तो प्रसंग कधीही मनातून पुसला जात नाही.**

प्रजासत्ताक दिन संचलन :— राज्यस्तरीय

राष्ट्रीय स्तरांवर नवी दिल्ली येथे होणा—या प्रजासत्ताक दिन संचलनात सहभागी होण्याची संधी मिळते त्याच आधारावर राज्य स्तरावर देखील अशी व्यवस्था असावी असे राज्य ....स्तरावरील, राज्यसंपर्क अधिकारी (महाराष्ट्र शासन) असताना त्याच्या प्रयत्नाने सन २००३ मध्ये राज्यस्तरांवर शिवाजी पार्क, मुंबई येथे होणा—या राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलनात प्रथमच राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांची एक तुकडी सामील करण्यात आली.

राष्ट्रीय सेवा योजना राज्य संपर्क अधिकारी कक्षा कडे सदर शिबिर घेण्याचे वेगळी व्यवस्था नसल्याचे व मुंबई येथे मुंबई विद्यापीठासारखे मोठे विद्यापीठ असल्याले सदर शिबिरे आयोजनाची जबाबदारी मुंबई विद्यापीठाकडे सोपावली जाते...विद्यापीठाच्या प्रांगणात आयोजित करण्यात येते. २००३ साली सुरु झालेले हे शिबिर या वर्षी १० व्या वर्षात पर्दापण करीत आहे. या दहा वर्षामध्ये दोन वेळा हे शिबिरे मुंबई विद्यापीठापाशी संलग्न असलेल्या महाविद्यालय मध्ये आयोजीत करण्यात आले. (२००५ साली गुरु नानक महाविद्यालय, गुरु तेग बहादुर नगर व २००९ साली कीर्ती महाविद्यालय, दादर).

राज्य स्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिराच्या कालावधी फक्त १०/१२ दिवसाचा असल्यास व मुख्य शिबिर आधी संचलन पुर्व प्रशिक्षण शिबिरे होत नसल्याने या शिबिरात फक्त संचलन प्रशिक्षणांवर भर देण्यात येतो. या शिबिराच्या दिन चर्चेत सास्कृतिक कार्यक्रम व इतर उपक्रमांच्या सहभाग करणे शक्य होत जात नाही. संचलन शिबिर दरम्यान स्वयंसेवकाचे मनोबल वाढविण्यासाठी काही विशिष्ट प्रबोधन सत्राचा समावेश दिनचर्चेत केला जातो. अन्यथा या शिबिरात विविध सत्रात पूर्ण वेळ परेड संचलन प्रशिक्षिण देण्यात येते.

स्वयंसेवकांना प्रक्षिणासाठी पोलिस दलाकडुन प्रशिक्षिण देण्यात येते तसेच शिबिरादरम्यान पूर्णवेळ प्रशिक्षिणाकरीता तज्ञांची नेमणूक राज्य संपर्क अधिकारी राष्ट्रीय सेवा योजना महाराष्ट्र शासन यांचे मार्फेत केली जाते व शिबिरे व्यवस्थापनाची जबाबदारी मुंबई विद्यापीठाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना कक्षाकडे दिली जाते.
राज्यस्तरावर होणा—या संचलन सोहळयात भारतीय नौ—दल, केद्रीय औद्योगीक सुरक्षा बल, राखीव पोलिस दल, बृहन्मुंबई सशस्त्र पोलिस दल, दंगल नियंत्रक पथक, मुंबई रेल्वे पोलिस दल, बृहन्मुंबई महिला पोलिस दल, वाहतूक पोलिस दल, होमगार्ड — पुरुष व महिला दल, उत्पादन शुल्क दल, नागरी संरक्षण पुरुष—महिला दल, मुंबई. अग्निशमन दल, बृहन्मुंबई महानगरपालिका सुरक्षा दल, सी कॅडेट — मुले / मुली, रोड सेप्टी पेट्रोल मुले / मुली, भारत स्काऊड व गाईड मुले / मुली यांचे समवेत राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवकाची मुला / मुलीची मिश्र तुकडी संचलन करते. या बरोबरच पोलिस वाद्यवृंद व विविध विभागांची फिरती व प्रात्यक्षिक पथके सामील करण्यात येतात.

राष्ट्रीय सेवा योजना राज्य स्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलनाचा दिनक्रम व आखणी :—

१६ जानेवारी रोजी निवडक ८० स्वयंसेवकाचे (४० मुले / ४० मुली) सुरु होणा—या शिबिरात २० जानेवारी पर्यत संचलन प्रशिक्षण शिबिर परिसरात देण्यात येते. दिनांक २१ जानेवारी ते २३ जानेवारी दरम्यान सकाळच्या सत्रात शिवाजी पार्क येथे वर उल्लेख केलेल्या इतर सहभागी पथकाबरोबर संचलनाचे प्रशिक्षण व सराव केली जाते. २४ तारखेला २६ जानेवारी होणा—या संचलनाची रंगीत तालीम केली जाते. २१ ते २४ जानेवारी दरम्यान सायंकाळी शिबिर परिसरात सराव व संचलन दरम्यान होण—या चुकांची दुरुस्ती केली जाते. २५ जानेवारी हा तयारीचा व आरामाचा दिवस असतो. या दिवशी अंतिम संचलनसाठी मनोबल वाढविण्यावर व स्वयंसेवकांचा आत्मविश्वास वाढविण्यावर भर देण्यात येतो. २६ जानेवारी रोजी प्रजासत्ताक दिन संचलन दरम्यान मा. राज्यपाल महोदय, महाराष्ट्र शासन यांना मानवंदना दिल्या नंतर सायंकाळी मुंबई विद्यापीठ शिबिर परिसरात या शिबिराची सांगता होते व तद्नंतर शिबिरार्थी आपआपल्या विद्यापीठास मार्गस्त होतात.

राज्यस्तरीय राष्ट्रीय सेवा योजना प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिराचे वेळापत्रक पाहिल्यास लक्षात येईल की संचलन प्रशिक्षण व सराव यावर शिबिरात भर देण्यात येतो.

राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलनात राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवकांनी मा. राज्यपाल, महोदयांना दिलेली मानवंदना दिल्यानंतर स्वयंसेवकामध्ये आलेला आत्मविश्वास पाहुन या शिबिराच्या यशाची खात्री पटते.

१२ X ६ उभ्या / आडव्या लाईन (फाईल) मध्ये मुला / मुलीची मिश्र तुकडी, त्याच्या पुढे २ प्लाटुन कमांडर व त्याच्या पुढे एक कंपनी कमांडर अशी विशिष्ट पोशाखात असलेली तुकडी विसरता येत नाही.

संघनायक :— प्रत्येक विद्यापीठांनी राज्य स्तरीय निवड शिबिरासाठी परेड संचलन सराव हा त्यांच्या योजनेचा अविबाहय भाग्य आहे.

निवड प्रक्रिया :— राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलनात सहभागी सर्व पथकाडे नजर टाकली तरी आपल्या लक्षात येईल की सर्व पथके दिन उपक्रमक संचलन कसरती करत असतात राष्ट्रीय सेवा योजना हा एकमेव गट असा आहे की त्याच्या दैनदिन उपक्रमात संचलन / शारीरीक कसरतीच हा भाग नसतो म्हणून उत्कृष्ठ संचलनासाठी योग्य स्वंसेवकांची निवड होणे आवश्यक आहे. विविध स्तरांवर ही निवड चाचणी होत असते.

राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलन :—

१) महाविद्यालय स्तर :— प्रत्येक महाविद्यालयात परेड करीता लागणा—या परिपूर्ण स्वयंसेवकाची शारीरीक क्षमता लक्षात घेऊन महाविद्यालय स्तरावर संचलनाची सराव घेतला जातो व त्या मधुन उत्कृष्ठ १ मुलगा व १ मुलगी स्वयंसेवक निवडुन जिल्हा स्तरांवर पाठविण्यात येतो. महाविद्यालय स्तरांवर हे कार्य संबधीत महाविद्यालयांचे राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी पार पाडतात.

२) प्रत्येक जिल्हामध्ये जिल्हातील निवडक स्वयंसेवकाना सामाहून घेणारे जिल्हा स्तरीय निवडक शिबिराचे आयोजन करतील **राष्ट्रीय सेवा योजना जिल्हा समन्वयक एक दिवशीय निवड शिबिराचे आयोजन करतो.** साधारणपणे १०० जणांची आसनव्यवस्था असलेले सभागृह / हॉल व मैदान असलेल्या महाविद्यालयात एक दिवशीय निवड शिबिरे आयोजित करण्यात यावे. जिल्हा स्तरावर निवड मंडळ असावे त्यामध्ये राष्ट्रीय सेवा योजना जिल्हा समन्वयक, छात्र सेना (NCC) चे प्रशिक्षक कार्यक्रम अधिकारी (ज्यांना प्रशिक्षणबद्दल माहीती आहे असे). जिल्हातील विविध महाविद्यालयातुन आलेल्या स्वयंसेवकाची नोंदणी करुन सर्वाना निवड प्रक्रिये बद्दल माहीती देण्यात यावी व तसेच निवड झाल्यास पुढील सर्व शिबिरांची माहिती देण्यात यावी, जेणे करुन स्वयंसेवक त्याप्रमाणे मनोबल तयार करु शकतील. स्वयंसेवकांचे वय, वनज, उंची व इतर शारीरीक क्षमतेचे निकष तपासुन त्याची नोंद करण्यात यावी. मैदानावर प्रत्यक्ष संचलन करुन त्यानंतर गुणतालीकेत आघाडीवर असलेल्या स्वयंसेवकांची यादी बनवावी. विद्यापीठाने दिलेल्या संख्येनुसार स्वयंसेवक मुला / मुलीची निवड करावी निवडलेले व राखीव (waiting) असलेल्या स्वयंसेवकांची यादी योग्य त्या नमुन्यात विद्यापीठ राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम समन्वयक पुढील कार्यकाही साठी पाठविण्यात यावी.

विद्यापीठ स्तरीय निवड प्रक्रिया :— सर्व जिल्हातून आलेल्या स्वयंसेवकांची यादी तपासुन शारीरीक क्षमता व इतर निकष पुर्ण करणा—या स्वयंसेवकांची यादी बनवून राज्य स्तरीय निवड शिबिरासाठी आवश्यक असणा—या स्वयंसेवकाची यादी निश्चित करावी व राज्य स्तरीय निवडलेल्या स्वयंसेवकाना / महाविद्यालयांना ....यावा.

राज्य स्तरीय निवड शिबिरात सहभागी होण—या स्वयंसेवकांची यादी राष्ट्रीय सेवा योजना, राज्य संपर्क अधिकारी, महाराष्ट्र शासन व आयोजक विद्यापीठाच्या राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम समन्वकांकडे पाठविण्यात यावी.

राज्य स्तरीय निवड शिबिर :— राज्य स्तरीय निवड शिबिर हे तिन / चार दिवसाची प्रकिया असावी पहिल्या दिवशी उद्‌घाटन व शारीरीक क्षमता / निकष तपासण्याचा कार्यक्रम पार पाडण्यात यावा. सर्व विद्यापीठातुन आलेल्या स्वयंसेवकांची नोंदणी झाल्यानंतर सर्वाना राज्यस्तरीय निवड प्रक्रिय संबधी माहीती यावी. दुस—या दिवशी पुर्ण वेळ संचलन शारीरीक कसरती करण्यात याव्यात जेणे करुन स्वयंसेवकामधील निवड प्रक्रियेची भिती नाहीसी होईल. तिस—या दिवशी राष्ट्रीय सेवा योजना राज्य संपर्क अधिकारी, महाराष्ट्र शासन यांनी नियुक्त केलेल्या निवड समितीद्‌वारे निवड प्रक्रिया पूर्ण करण्यात यावी गरज पडल्यास चौथ्या दिवशी सकाळच्या सत्रास निवड प्रक्रिया पुर्ण करण्यात यावी. अंतिम यादी, राखीव स्वयंसेवकासह परिपूर्ण करुन राज्य संपर्क अधिकारी, यांच्याकडे सुपुर्द करण्यात यावी दुपारच्या सत्रात समारोपाचा कार्यक्रम झाल्यानंतर राज्यस्तरीय निवड शिबिर समाप्त होईल. या निवड प्रक्रियेत राष्ट्रीय सेवा योजना, राज्य संपर्क अधिकारी, मंत्रालय शासन यांचे निर्णय अंतिम असतील. स्वयंसेवकाची निवड प्रक्रिया ही पारदर्शी असावी म्हणून नोंदणी दरम्यान सर्व स्वयंसेवकाना क्रमांक (Chain Number) देण्यात यावेत व त्या प्रमाणेच त्यांची निवड करावी. स्वयंसेवकाच्या नावाने निवड करण्याचे टाळावे.

राष्ट्रीय सेवा योजना राज्य संपर्क अधिकारी महाराष्ट्र शासन यांचे कार्यालय द्वारे संबधीत विद्यापीठांना निवड झालेल्या स्वयंसेवकांची यादी रवाना करण्यात येईल व प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिरा विषयी माहीती देण्यात यावी.

राष्ट्रीय स्तरावर होणा—या प्रजासत्ताकदिन संचलनासाठी देखील अशाच प्रकारची राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिन संचलन व विद्यापीठ स्तर वरील प्रमाणे पार पाडण्यात यावीत. राज्यस्तरावरील निवड प्रक्रिया सह्ायक कार्यक्रम सल्लागार राष्ट्रीय सेवा योजना प्रादेशीक केंद्र पुणे यांचे मार्गदर्शनाखाली पार पाडण्यात येतील. केंद्र व राज्य स्तरावरील संचलन शिबिर निवडीसाठी शारीरीक एकता व इतर निवड हे केंद्र शासनाने निर्देशित केल्याप्रमाणे असतील.

सर्व निकष व आवश्यक शारीरीक क्षमता लक्षात घेऊन निवड झालेल्या स्वयंसेवकांची यादी राष्ट्रीय सेवा योजना प्रादेशीक केंद्र, पुणे येथे पाठविण्यात येईल. या निवड प्रक्रियेत सह्ायक कार्यक्रम सल्लागार, प्रादेशीक केद्र, पुणे यांचा निर्णय अंतिम असेल.

<u>प्रजासत्ताक दिन व संचलन शिबिरः—</u>

राष्ट्रीय स्तरावर नवी दिल्ली येथे होणा—या अंतिम शिबिरा पुर्वी १० दिवसाचे प्रजासत्ताक दिन पुर्ण शिबिर आयोजनात येते या शिबिरातून अंतिम शिबिरासाठी संघ निवडला जातो.

देश भरात पाच विविध विभागातून (पूर्व, पश्चिम, उत्तर, दक्षिण व मध्य) १० दिवसीय प्रजासत्ताक दिन पुर्ण संचलन शिबिरे आयोजित करुन एकूण १६० स्वयंसेवक संचलन शिबिरासाठी निवडले जातात. या पाचही शिबिरासाठी युवक कार्य व क्रिडा मंत्रालयाकडुन केंद्रीय निवड समिती नियुक्त केली जाते व ही समिती पाचही झोनल शिबिरातुन अंतिम प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिरासाठी योग्य स्वयंसेवकांची निवड करतात.

या पाच प्रजासत्ताक दिन संचलन पुर्व शिबिरात महाराष्ट्राशी संबधीत म्हणजे पश्चिम विभाग राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलनासाठी पुर्व संचलन शिबिर होत नाही याची नोंद घ्यावी.

<u>पश्चिम विभागीय प्रजासत्ताक दिन संचलन पुर्व शिबिरः—</u>

पश्चिम विभागात महाराष्ट्र, गोवा, गुजरात, राजस्थान ही राज्ये व दमण, दिव, दादरा, नगर हवेली हे केंद्रशासीत प्रदेश समाविष्ट आहे. दर वर्षी हे शिबिर ऑक्टोबर / नोव्हेंबर या महिन्यात आयोजित करण्यात येते. रोटेशन पध्दतीने दर वर्षी वेगवेगळया राज्यात या शिबिराचे आयोजन होते १० दिवसाच्या हया शिबिरात सबंधीत राज्यातील विविध विद्यापीठामधुन एकूण २०० स्वयंसेवक सहभागी होतात.

प्रत्येक विद्यापीठाचा कोटा (विद्यार्थी संख्या) केंद्र सरकारच्या मार्गदर्शक तत्वाच्या आधारे संबधीत राष्ट्रीय सेवा योजना प्रादेशीक केद्राकडुन ठरवला जातो.

प्रजासत्ताक दिन संचलन पुर्व शिबिरात शारीरीक शिक्षण, योगा, श्रमदान इत्यादी हे सकाळच्या सत्रात घेतले जाते तर दुपारी चर्चासत्रे व्याखाने, वादविवाद इत्यादी आयोजित केली जातात तर रात्री विविध राज्यातून आलेल्या स्वयंसेवकांच्या सास्कृतिक कला गुणांना वाव देण्यात येतो. सकाळी व सायंकाळी संचलन सराव व प्रशिक्षण देण्यात येते. १० दिवसाच्या शिबिराच्या शेवटच्या तीन दिवसात केद्र शासनाकडुन नियुक्त केलीली निवड समिती शिबिरास भेट देते व अंतिम संचलनासाठी योग्य स्वयंसेवकाची निवड केली

जाते. १० व्या दिवशी समारोपानंतर प्रजासत्ताक दिन संचलन पुर्व शिबिर समाप्त होते.

संघनायक:— राज्यस्तरीय निवड शिबिरात प्रत्येक विद्यापीठानी आपाआपला संघ हा सघनाका सोबत पाठविण्यात यावा. संघात मुले / मुली असल्याने एक महिला व एक पुरुष संघनायक असावा. संघनायक हा राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यरत असलेला कार्यक्रम अधिकारी असावा. संचलन / परेडची माहीती असलेला संघनायक असल्यास स्वयंसेवकांचा सराव घेण्यासाठी मदत होते. संघनायक हा शिबिरे आयोजक व स्वयंसेवक यातील दुवा असेल. आयोजक विद्यापीठाने आयोजित केलेल्या बैठकीस उपस्थित राहुन संघ नायकाने सहभागी स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन करणे आवश्यक आहे. स्वयंसेवकाकडुन सर्व आवश्यक कागदपत्रे जमा करुन ती आयोजक विद्यापीठास सादर करण्याची जबाबदारी संघ नायकाची असेल. संघनायक शिबिर आयोजनासाठी नियुक्त केलेल्या विविध समित्यावर काम करुन शिबिर यशस्वीरित्या पार पाडण्यास मदत करणारा असावा.

स्वयंसेवकांच्या अंतिम निवड प्रक्रियेत संघनायकांस सहभाग घेता येणार नाही.

आयोजक विद्यापीठ निवड :—

या निवड शिबिरासाठी दरवर्षी विविध विद्यापीठाना संधी दिली जाते. राज्यस्तरावरील राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम समन्वयकांच्या बैठकीत या शिबिरा विषयी चर्चा होते व आयोजक विद्यापीठ ठरविले जाते.

आयोजक विघापीठास राज्य संपर्क अधिकारी कार्यालय तर्फे शिबिर आयोजनासाठी निधी दिला जातो या निधी व्यतिरिक्त शिबिर आयोजनासाठी येणारा अतिरिक्त खर्च हा विद्यापीठाने करावयाचा आहे.

वित्तीय तरतूद :—

राज्य स्तरांवरील निवड शिबिर व प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिरासाठी वित्तीय तरतूद राज्य संपर्क अधिकारी कार्यालयामार्फत केली जाते. ही तरतूद राज्य संपर्क अधिकारी, राष्ट्रीय सेवा योजना, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन. यांचे तर्फ विद्यापीठ राष्ट्रीय सेवा योजना विभागांकडुन प्रति स्वयंसेवक रु. ६/— प्रमाणे संकलित करण्यात येणा—या निधी मधुन केली जाते.

प्रति राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवकडुन रु. ६/— प्रतिवर्षी संकलित करण्यात येणा—या निधीतून राज्य स्तरांवर विविध उपक्रम राबविले जातात. उदा. राज्य व राष्ट्रीय स्तरावरील प्रजासत्ताक दिन संचलनासाठी राज्य स्तरीय निवड शिबिरे, राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिर, उत्कर्ष—सामाजिक स्पर्धा, राज्यस्तरीय कार्यक्रम समन्वयक / जिल्हा समन्वयक यांच्या बैठका राष्ट्रीय सेवा योजना उपक्रमाचा राज्यस्तरीय अहवाल इत्यादी

सदर शिबिर संपन्न झाल्यानंतर १ महिन्याच्या कालावधीत आयोजक विद्यापीठानी खर्चाचे लेखे तयार करुन राज्य संपर्क अधिकारी यांचे कार्यालयात पाठविणे आवश्यक आहे.

निवड समिती :—

राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिनाच्या संचलनासाठी स्वयंसेवकाची निवड शिबिर असल्याने त्याचे आयोजन दरवर्षी वेगवेगळया विद्यापीठात होते. हे निवड प्रक्रिया उत्तम रितीने पार पाडण्यासाठी राज्य संपर्क अधिकारी यांचे अध्यक्षेतेखाली निवड समिती गठीत केली जाते ही निवड समितीने सदस्य राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम समन्वयकांच्या राज्यस्तरीय बैठकी मध्ये ठरविले जातात.

राष्ट्रीय स्तरांवर होणा—या प्रजासत्ताक दिन संचलनासाठी स्वयंसेवकाच्या निवड समिती सह्ायक कार्यक्रम सल्लागार, राष्ट्रीय सेवा योजना, प्रादेशिक कार्यालय, पुणे यांचे अध्यक्षतेखाली नेमली जाते व सहा. कार्यम्रम सल्लागार वा त्यांच्या प्रतिनीधी ही निवडप्रक्रिया व्यवस्थित पार पाडण्यासाठी काळजी घेत असते.

मुंबई येथे होणा—या राज्यस्तरीय प्रजासत्ताकदिन संचलन शिबिरासाठी येणारा खर्च हा राज्य संपर्क अधिका—यामार्फत वर उल्लेख केलेल्या निधी मधुन जातो. पश्चिम विभागीय प्रजासत्ताक दिन संचल पुर्व शिबिरे व नवी दिल्ली येथे होणारे प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिरासाठी निधीची तरतूद युवक कार्य व क्रिडा मंत्रालय, भारत सरकार यांच्या कडुन केली जाते.

(Output):—

प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिर व त्या पूर्ण प्रक्रियेतून बाहेर पडलेला स्वयंसेवक हा देशभिमाने ओत—प्रत भारलेला नागरीक बनतो. राष्ट्रीय एकात्मता बंधु—भाव इत्यादी भावनांचा अर्थ हया शिबिरात अधोरेखीत केला जातो. राज्यस्तरीय प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिर हे फक्त १० / १२ दिवस असते, परंतु राष्ट्रीय स्तरावर नवी दिल्ली येथे होणारे शिबिर हे १ महिन्याच्या कालावधीचे असते व त्या पूर्वी होणारे प्रजासत्ताक दिन पूर्व संचलन शिबिर हे १० दिवसाचे असते.

नवी दिल्ली येथे होणारे १ महिन्याचे प्रजासत्ताक दिन शिबिर व क्षेत्रिय स्तरावर होणारे १० दिवसाचे पूर्व शिबिर व हया दोन्ही शिबिरासाठी एकूण लागणारा प्रवासाचा वेळ लक्षात घेता साधारण दिड महिना स्वयंसेवक एकत्र असतात. हया कालावधीत सहभागी स्वयंसेवकाच्या जिवनात खुप मोठा बदल घडतो त्याची निर्णय क्षमता वृधीगत होते, राष्ट्र प्रेम, सामाजिक सांप्रदायीकता, बंधु—भाव हया भावना जागृत होतात व देशासाठी काहीतरी करण्याची जिदद् निर्माण होते.

शिबिरा दरम्यान देणात येणा—या बौधीक प्रबोधनामुळे स्वयंसेवकाना करीअरच्या संधी शोधण्यात मदत होते. आज हया सर्व प्रक्रियेमधुन बाहेर पडलेला युवक वेगवेगळया क्षेत्रात आपला ठसा उमटवत आहे व त्यासाठी लागणारी प्रेरणा ही नक्कीच त्यांना राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या माध्यमातून लाभली आहे.

Selection Criteria:-

प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिरात सहभाग ही एक अवर्णणीय अशी संधी असते. रंगीबेरंगी विविध प्रकारच्या पोशाखातील शिस्तबध्द कवायत करणारे पथक पहिले की त्याची कवायतीती एक सुत्रता लक्षात येते. ही सर्व कला आत्मसात करण्यासाठी काही खास गुणांची आवश्यकता असते. कार्यक्रम सल्लागार, राष्ट्रीय सेवा योजना युवक कार्य व क्रिडा मंत्रालय, भारत सरकार यांचे कडुन प्रजासत्ताक दिन संचलनासाठी राष्ट्रीय सेवा योजना स्वयंसेवकाच्या निवडीसाठी काही निकष ठेवण्यात आले आहेत ते खालील प्रमाणे

प्रजासत्ताक दिन संचलित शिबिर स्वयंसेवकसाठी आवश्यक साहित्य

प्रजासत्ताक दिन संचलन शिबिरासाठी लागणारी कागदपत्रे

- Volunteership Certificate
- Medical Certificate
- Identify Board
- Undertaking
- Bio-Data
- सुरक्षा Only for RD Camp at New Delhi

स्वयंसेवकांच्या जिल्हास्तरीय निवडप्रक्रियसाठी नमुना

राज्यस्तरीय निवड शिबिरासाठी प्रमाणपत्राचा नमुना

REPUBLIC DAY PARADE CAMP-20__-12__
NOMINATION FORM FOR STATE LEVEL SELECTION CAMP

A: PERSONAL DETAILS (in capital letters)

i) **Name: Mr./Miss**____
(Surname) **(First name)**

ii) **Nomination is for…………..**

iii) **Date of birth:** ____

iv) **Father's Name:** ____

v) **Mother's Name:** ____

vi) **Educational Qualification:** ______________________________________

B: CONTACT DETAILS

(i) Contact Address & Telephone no.	**(ii) Permanent Address & Telephone no**
Telephone No(s): **Mobile No(s):**	**Telephone No(s):** **Mobile No(s):** **E mail ID**

C: NSS UNIT DETAILS

(i) Name & Address of Prog. Officer	**(i) Name & Address of Prog. Coordinaor**
Telephone No(s): **Mobile No(s):**	**Telephone No(s):** **Mobile No(s):**

D: OTHER DETAILS

(i) Height (in cm) _______________	**(ii) Weight (Kg.)** ____________________
(iii) Food habit: Veg/ Non-Veg____	**(iv) Blood Group:** ___________________
(v) NSS Camps attended:	**(vi) NSS Enrollment Year:** ___________
	(viii) Hobbies:
Signature of the Volunteer & Date ***VEN NO:*** ______________________	**Signature of the Prog. Officer & Date** ***(SEAL)***

FORM OF INDEMNITY

In consideration of my being nominated at my request to undergo all types of training and also participating in any camp/course/adventure training activities in/outsides NSS and traveling I undertake and agree that neither I nor my executor/administrator will make any claim against the Government of India or against any officer of NSS/Principal/Programme Officer/Programme Co-ordinator/State Liaison Officer/Youth Officer/Assistant Programme Adviser/Deputy Programme Adviser in respect of any loss or injury to the property or person (including injury resulting in death), which may suffer while or inconsequence of my being in training/participating in any camp/course/adventure training activities in/outside NSS and traveling and I understand that no compensation will be paid by the Government of India or any officer as mentioned against any such loss or injury (including injury resulting in death) and I agree so as to bind myself, executors and administrators to indemnity to the Government of India, any NSS official and any person in the service of Government of India, against any claim which may be made any third party against them or any of them arising out of any act of default on my part during or in connection of said training camp/course/College Regular activities/ Special Camp/District/University /State level Camp/NSS selection Camp of SRD/NRD/ NSS Pre-SRD Camp/ NSS SRD Parade Camp/ NSS Pre-R.D. Parade/NSS R.D. Parade/Youth Festival/ National Integration Camp/Adventure training and journey by road/rail/sea/river and flight.

Details of the Camp/programme.

Title…………………………………………………………………………………

Duration:- …………….days, Dates- from …………….... to ……………..…

Venue :-………………………………………………………………………………

________________________ ________________________

Name of the Volunteer Signature of Student/ applicant

Signed by the applicant in my presence.

Witness no. 1) Parents/Gardian Signature ____________________________________

Name ____

Address ____

Witness no. 2) Signature ____

Name ____

Address ____

Signature of the NSS Programme Officer

Signature of the Principal

College Seal

N.B. : one of the witness must be the Parent/Guardian of the NSS Volunteer.

Form of Indemnity

In consideration of my being nominated at my request to undergo all types of training and also participating in any camp/course/adventure training activities in/outside NSS and traveling , I undertake and agree that neither I nor my executer/ administrator will make any claim against the Government of India or against any officer of NSS/Principal/Programme Officer/ Programme Coordinator/State Liaison Officer/Youth Officer/ Assistant Programme Adviser/Deputy Programme Adviser/ Programme Adviser in respect of any loss or injury to the property or person (including injury resulting in death), which may suffer while or inconsequence of my being in training/ participating in any camp/course/adventure training activities in/ outside NSS and traveling and I understand that no compensation will be paid by Government of India or any Officer as mentioned against any such loss or injury (including injury resulting in death) and I agree so as to bind myself, executers and administrators to indemnity to the Government of India, any NSS official and any person in the service of Government of India, against any claim which may be made any third party against them or any of them arising out of any ac or default on my part during or in connection of said training camp/course/NSS Pre-RD Parade/RD Parade Camp/adventure training and journey by road/rail/sea/river/flight.

Signatures of the applicant

Signed by the applicant with address
In the presence of
Witness 1 ______________________________________
Address

Witness 2 ______________________________________
Address

NB: One of the witnesses must be the parent/guardian of the NSS volunteer with address.

UNIVERSITY OF MUMBAI
NATIONAL SERVICE SCHEME

Passport size Photograph

National Service Scheme,
Vidyapeeth Vidyarthi Bhavan,
B- Road, 2nd floor, Churchgate,
Mumbai- 400 020.

UNDERTAKING OF THE PARTICIPATING STUDENT

I,
Mr/Miss/Mrs.____
Student of ____ College,
undertake to state that, I shall be attending ____________________________
to be held at ____
______________________________From ____________ to ____________
Organized by ____
at my own risk.

I further undertake to state that I shall be abiding by all rules & regulation of the camp/programme and NSS Unit, University of Mumbai and shall be liable for strict disciplinary action for violation of the same.

Address:……………………………………………………………………………
………………………………………Tel. No……………………..

Date:- ……………… Signature of the Student

RESPONSIBILITY CERTIFICATE

Certified that my Son/Daughter/Ward Mr/Ms.………………………………
is being allowed to participate in
____ to be held at
____ From
____________ to ____________ Organized by ________________________
______________________________ at my own risk

If any accident occurs during this camp/programme, I or any of my relation of legal heir will not demand claim from University of Mumbai/College NSS unit, on account of my Son/Daughter/Ward is participating in this camp.

Signature of NSS Programme Officer Signature of Parent/Guardian

Place:-……………….
Date:-………………. Signature of the Principal

Seal of the College

Certificate of Medical / Physical Fitness

Signature of the Candidate……………………………………...

I do hereby certify that I have examined Mr./Ms………………………………………………………………..…………… Son/Daughter of…………………………………….………… and found fit for undergoing rigorous training for Stae Level Selection / Pre-Republic Day /Republic Day Parade Camp at National / State Level.

The candidate whose signatures are given above is not suffering from any communicable or chronic disease, which may cause any hindrance in his/her participation in the above-mentioned rigorous training programme.

Station/ Place:

Dated:

Signature of the Medical Officer
With Seal

<u>Volunteer ship Certificate – A Specimen</u>

It is certified that Shri/Kum……………………………………..………….
Son/Daughter of Shri…………………………………………………………,
Address……………………..……………………………………………………
…………………………………………………………………….. is a bonafide
student of …………………………………………………(name of institution)

He / She is a regular **<u>NSS volunteer</u>** from………………..…. and has completed his/her one year of volunteer ship and **he/she is neither a member of NCC nor a member of Scouts and Guides / Rovers / Rangers**.

Signatures of the Programme Officer

Seal
Date

Signatures of the Principal

Seal
Date

ARTICLES OF DAILY USE

1. **Light bedding, as per the weather condition if the venue**
2. **Torch with cells**
3. **White trousers and full shirt (both for boys and girls)-2pairs**
4. **White canvas shoes**
5. **White socks – 2 pairs**
6. **Black leather shoes for parade peactice**
7. **Daily routine toilet items**
8. **Clothes for daily use including warm clothes**
9. **Suitcase, which can be locked properly**
10. **NSS Badge**
11. **College/School/University Identity card**
12. **Pen and Note book**
13. **Costumes and Music instruments for Cultural activities, if any**
14. **State Cultural dress for cultural Programme**
15. **Needle and thread**
16. **Lock and Key.**
17. **Action Photographs of the activities , Banner for exhibition**

Note:

1) **Volunteers are advised not to bring with them Valuable and expensive articles / Gold ornaments etc**
2) **No cultural programme for theState Level Republic Day Parade Camp**

Sample matter for the Banner to be used during programme. The approval to be obtained from the respective authority before printing of the Banner.

University logo | Govt. logo | NSS logo

NSS Cell, Higher & Tech. Education, Govt. of Maharashtra

&

National Service Scheme, University of ……………..

Organises

Selection Camp of NSS Volunteers for State Republic Day Parade Camp

Dates ………………..

Venue :- ………………………………………………………………

Sample matter for the Certificate to be used during programme. The approval to be obtained from the respective authority before printing of the Certificate.

University logo | Govt. logo | NSS logo

NSS Cell, Higher & Tech. Education, Govt. of Maharashtra
&
National Service Scheme, University of …………….
Organises

Selection Camp of NSS Volunteers for Pre Republic Day Parade Camp

Certificate of Participation

…………………….
………………..……….
…………………………………

Note :- this certificate to be issued ONLY FOR THE PARTICIPANTS, the certificate for the volunteers/ committee members/ parade instructor/ etc to be printed separately

Republic Day Parade Camp, New Delhi

List of Articles to be carried by the Participants

1. **Documents:**
   a. Security Clearance (Performa enclosed)
   b. Physical Fitness Certificate (Performa enclosed)
   c. Form of Indemnity Bond (Performa enclosed)
   d. NSS Volunteers ship Certificate (Performa enclosed)
   e. Passport size Photograph – 4 Nos.
2. White Pants (2)
3. White Shirts (2)
4. White Socks (3 pairs)
5. White canvas shoes (one pair)
6. Black leather shoes (one pair)
7. White Pullover (Sweater 'V' neck)
8. Personal articles and medicines of daily use.
9. Torch with spare cells.
10. Suitcase along with lock & key.
11. Musical Instruments.
12. Costumes for performance of cultural events along with artificial jewellary, etc.
13. One set of traditional costumes of the State for celebration of 'State Day'.
14. Sufficient warm clothing (woolen blanket, sweaters, muffler/monkey cap, a pair of gloves, cold cream/Vaseline, needle & thread, towel, other clothing items).
15. A pair of slippers dresses for daily use.
16. Make-up material for cultural programmes.
17. Exhibition material like Action Photograph, Posters, Banners, Costumes of their States, Newspaper clippings.

N.B. **Volunteers should be advised not bring with them valuables and expensive articles including gold ornament etc.**

<u>Security Clearance – A Specimen</u>

This is to certify that there is nothing adverse against

Sh./Ms…………………………………………………………………………...

Son/Daughter/Wife of ………………………………………………………

resident of (address) ……………………………………..………………..

Taluk …………..……………………… District…………………….……...

State…………………………. on the Police Record.

……………………………………..
Signatures of DCP/ACP/ASP
With Seal

Place……………………
Date…………………….

<u>Certificate of Medical/Physical Fitness – A Specimen</u>

Signature of the Candidate……………………………………...

I do hereby certify that I have examined Mr./Ms………………… S/o/D/o…………………………… and found fit for undergoing rigorous training for Pre-Republic Day/Republic Day Camp.

The candidate whose signatures are given above is not suffering any communicable or chronic disease, which may cause any hindrance in his/her participation in the above-mentioned rigorous training programme.

Station:
Dated:

Signature of the Medical Officer
with Seal

Form of Indemnity – A Specimen

In consideration of my being nominated at my request to undergo all types of training and also participating in any camp/course/adventure training activities in/outside NSS and traveling I undertake and agree that neither I nor my executer/ administrator will make any claim against the Government of India or against any officer of NSS/Principal/Programme Officer/ Programme Coordinator/State Liaison Officer/Youth Officer/ Assistant Programme Adviser/Deputy Programme Adviser/ Programme Adviser in respect of any loss or injury to the property or person (including injury resulting in death), which may suffer while or inconsequence of my being in training/ participating in any camp/course/adventure training activities in/ outside NSS and traveling and I understand that no compensation will be paid by Government of India or any Officer as mentioned against any such loss or injury (including injury resulting in death) and I agree so as to bind myself, executers and administrators to indemnity to the Government of India, any NSS official and any person in the service of Government of India, against any claim which may be made any third party against them or any of them arising out of any ac or default on my part during or in connection of said training camp/course/NSS Pre-RD Parade/RD Parade Camp/adventure training and journey by road/rail/sea/river/flight.

Signatures of the applicant

Signed by the applicant with address
In the presence of
Witness 1 ____________________________________

Witness 2 ____________________________________

NB: **One of the witnesses must be the parent/guardian of the NSS volunteer with address**

Volunteer ship Certificate – A Specimen

It is certified that Shri/Kum………………………………. Son/Daughter of Shri……………………………. is a bonafide student of (name of institution)……………………………………………………….

He/She is a regular NSS volunteer from……………. and has completed his/her one year of volunteer ship and he/she is neither a member of NCC nor a member of Scouts and Guides/ Rovers/Rangers.

Signatures of the Programme Officer
With seal

Signatures of the Principal
With seal